

Asia: VN/26120/2023-OM-100

Hallinnollisten seuraamusmaksujen määrääminen tietosuojalainsäädännön rikkomuksista julkissektorilla

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit lakiehdotuksista:

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil kiittää mahdollisuudesta lausua oikeusministeriön esityksestä. Hyvil ei kannata ehdotettuja muutoksia eikä pidä perusteltuna ulottaa hallinnollisia seuraamusmaksuja viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin.

Hyvil katsoo, että tietosuojalainsäädännön soveltamisen käytäntö tai tarve ei ole siinä määrin muuttunut, että se antaisi aiheita lähteä muuttamaan vallitsevaa oikeustilaa. Hyvil pitää ehdotettua sääntelyratkaisua ongelmallisena samoin perustein kuin mitä lausuntopyyntöä kohteena olevassa esityksessä on tuotu esiin ja vastaavasti mitä tietosuojalakia säädettäessä aiemmin jo on mainittu. Kuten esityksessä mainitaan, on perustuslakivaliokunta arvioidessaan hallituksen esitystä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi katsonut, ettei seuraamusmaksusääntelyn ulottaminen viranomaistoimintaan olisi sanotussa sääntelykontekstissa valtiosääntöisesti ongelmatonta. Tällöin valiokunta viittasi omaksuttuun kantaan, jonka mukaan viranomaiselle määrättävä hallinnollinen seuraamusmaksu on yleisen oikeusjärjestyksemme kannalta vieras menettely.

Tietosuoja-asetus edellyttää seuraamusten osalta, että ne ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Hyvil katsoo, että tämä edellytys pystytään täyttämään jo nykytilassa. Vaikka tietosuojavaikuttetun toimivaltuuksiin ei kuulu hallinnollisen seuraamusmaksun määrääminen viranomaisille ja julkishallinnon elimille, tietosuojavaikuttetun käytettävissä on muita korjaavia toimivaltuuksia kuin hallinnollisen seuraamusmaksun määrääminen. Lisäksi riittävää seuraamusten tehokkuutta, oikeasuhteisuutta ja varoittavuutta toteutetaan laajalla rikosoikeudellisella ja virkamiesoikeudellisella virkavastuulla sekä vahingonkorvausvastuulla. On syytä huomioda, että viranomaisiin kohdistuu kokonaisuutena kattavampi valvonta kuin yksityissektorin henkilötietojen käsittelyyn. Viranomaisen toiminnasta voidaan mm. tehdä hallintokantelu ja viranomaisten menettely on lisäksi ylimmän laillisuusvalvonnan kohteena. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa henkilötietojen käsittelyn valvonta on vielä muita viranomaisia kattavampaa, koska sosiaali- ja

terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira valvoo mm. hyvinvointialueiden käyttämien sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmien sekä terveydenhuollon potilastietojärjestelmien asiakastietolain mukaisten vaatimusten toteutumista.

Hyvil katsoo, että hallituksen esityksessä ei ole otettu riittävästi huomioon niitä välillisiä kuluja tai tavoiteltujen säästötoimenpiteiden peruuntumisia, mitä voisi aiheutua, jos hallinnollisia seuraamusmaksuja voitaisiin kohdistaa viranomaisiin. Liiallinen pelko seuraamusmaksusta tai seuraamusmaksusta aiheutuva ylivarovaisuus voisi aiheuttaa digitaalisten kehittämishankkeiden hidastumisen ja jopa niiden pysähtymisen. Tämä haittaisi pääministeri Orpon hallituksen näillä hankkeilla tavoiteltujen tavoitteiden toteutumisen digitalisaation hyödyntämisessä/lisäämisessä ja tätä kautta saatavien säästöjen syntymistä, jos viranomaiset alkaisivat ylivarovaisiksi seuraamusmaksusääntelyn vuoksi. Näin ollen tämän hallituksen esityksen tavoitteilla voisi olla hallitusohjelman tavoitteiden vastainen lopputulos.

Esityksen mukaan lausuntopalautteessa on nostettu esiin mahdollisesti seuraamusmaksun uhkan myötä kasvava neuvonnan tarve. Neuvonnan tarve on noussut esiin toistuvasti myös yleistä tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia koskevien selvitysten yhteydessä. Se, että viranomaiset eivät uskaltaisi toteuttaa suunnittelemaansa käsittelytoimia, voisi aiheuttaa nykyistä useammin viranomaisten yhteydenottoja. Ennakkokuulemisvelvollisuus viranomaisilla ja julkishallinnon elimillä on kuitenkin tietosuoja-asetuksen mukaisesti vain silloin, jos käsittely aiheuttaisi merkittävän riskin.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa ollaan jo nyt hyvin varovaisia henkilötietojen käsittelyssä, koska käsittelyn kohteena ovat erityisen arkaluonteiset tiedot. Tästä tietojen sensitiivisyydestä johtuen tietosuojan vaikutustenarvioinneissa havaitut riskit ovat sosiaali- ja terveydenhuollossa tavallisesti korkeammat, kuin monilla muilla julkisilla toimijoilla. Näin ollen varovaisuus seuraamusmaksujen takia voisi johtaa edellä mainitulla tavalla digitaalisten kehittämishankkeiden pysähtymisen lisäksi siihen, että ennakkokuulemismenettelyyn päätyisi enemmän tapauksia julkiselta sektorilta kuin, mitä aiemmin on tullut. On hyvä ottaa huomioon, että kehittämishankkeiden viivästyminen viivästyttää myös niiden avulla tavoiteltavien säästöjen toteutumista. Lisäksi tämä ylivarovaisuus voisi johtaa siihen, että hyvinvointialueet alkaisivat ostamaan tavallista enemmän ulkopuolisia konsulttipalveluja seuraamusmaksun saamisen pelossa myös vähäriskisimmissä asioissa. Tästä voisi aiheutua lisäkustannuksia jo muutenkin suurien säästöpainneiden alla toimiville hyvinvointialueille.

Näin ollen Hyvil ei pidä perusteltuna hallinnollisten seuraamusmaksujen ulottamista viranomaisiin.

2.1 Yleiset kommentit yksittäistä seuraamusmaksua koskevista vaikutuksista ja muista viranomaisvaikutuksista:

Jos perustuslakivaliokunnan lausunnoista huolimatta hallinnolliset seuraamusmaksut viranomaisille mahdollistetaan, niin se voi johtaa seuraamusmaksujen käytön laajentumiseen julkisella sektorilla, josta voi aiheutua kuluriskejä, joita ei nyt ole edes huomioitu tai voitu ottaa huomioon. Näin ollen tässä hallituksen esityksessä ei ole kysymys pelkästään yksittäisten seuraamusmaksujen

vaikutuksista tietosuojalainsäädännön nojalla, vaan siitä, että viranomaisiin kohdistuva seuraamusmaksu käytäntö voi laajentua muutoinkin Suomessa, jos perustuslakivaliokunnan kannanottoja ei huomioida. Tästä voi seurata, että jatkossa EU:sta tulevan sääntelyn seurauksena käyttöön otetaan myös uusia seuraamusmaksuja.

Esityksessä ei ole riittävästi huomioitu itse seuraamusmaksumenettelystä aiheutuvia kuluja. Näitä kuluja ovat esimerkiksi viranomaiselle aiheutuvat lakipalveluista muodostuvat kulut, jos/kun viranomainen käyttää tietosuojavaltuutetulle vastaamisessa, oikeudenkäyntiin valmistautuessa ja mahdollisesta hallinto-oikeuden ratkaisusta valittamisesta organisaation ulkopuolista juridista osaamista. Nämä kulut voivat tapauskohtaisesti olla jopa itse seuraamusmaksua suurempia.

Jos esityksessä ehdotettu tietosuojalain uudistus seuraamusmaksujärjestelmän osalta toteutuu, on tietosuojavaltuutetun toimistolle varattava tehtäviensä hoitamiseen riittävät resurssit. Käytännössä tällöin ei puhuttaisi esityksessä esitetyin tavoin ainoastaan tietosuojavaltuutetun toimistolle aiheutuvasta seuraamusmaksumenettelystä aiheutuvasta lisätyöstä, vaan myös muista palvelun kysynnän kasvun aiheuttamasta lisätyöstä, jotka olisivat mm. ennakkokuulemismenettelyjen määrän kasvu, neuvonnan tarpeen kasvu sekä tietosuojalainsäädännön tulkintaa ohjaavien linjausten ja ohjeiden antamisen tarpeen kasvaminen.

2.2 Tunnistattekko muita kuin esitysluonnoksessa käsiteltyjä tilanteita, joissa seuraamusmaksua ei olisi mahdollista kohdistaa rekisterinpitäjänä (tai henkilötietojen käsittelijänä) toimivan viranomaisen tai julkishallinnon elimen toimintamenoihin tai muutoin suoraan kyseiselle viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle, ja mistä syystä se ei ole mahdollista?

-

2.3 Tunnistattekko oman budjetinne, määrärahojenne tai muun rahoituksenne käyttämisen valossa muita huomioitavia näkökohtia, joita voi liittyä yksittäiseen viranomaiselle tai julkishallinnon elimelle määrittävään seuraamusmaksuun?

-

2.4 Täydennysehdotukset ja kommentit tietoyhteiskuntavaikutuksia koskeviin arvioihin:

-

2.5 Muut kommentit ehdotetun sääntelyn vaikutuksista:

-

3. Muut huomiot (tai lausuntonne) esitysluonnoksesta:

-

Rantanen Rasmus
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy